

Evropski pokret
Crna Gora

**FRIEDRICH
EBERT**

STIFTUNG

Ekonomске migracije iz Crne Gore u Evropsku uniju

Evropski pokret u Crnoj Gori
Podgorica, septembar 2016.

Ekonomске migracije iz Crne Gore u Evropsku uniju

Evropski pokret u Crnoj Gori
Podgorica, septembar 2016.

Evropski pokret
Crna Gora

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Ekonomске migracije iz Crne Gore u Evropsku uniju

Izdavač

Evropski pokret u Crnoj Gori

Za izdavača

Momčilo Radulović

Autori

Momčilo Radulović i Mila Brnović

Lektura i korektura

Marko Lubarda

Prevod

Marina Popović

Dizajn i štampa

Studio MOUSE- Podgorica

Tiraž

300

Evropski pokret u Crnoj Gori (EPuCG)

Sima Barovića 4, 81000 Podgorica

Tel/Fax: 020/268-651;

email: office@emim.org

web: www.emim.org, www.eukonvencija.me

Napomena: Stavovi izraženi u ovom dokumentu su stavovi autora i ne odražavaju stavove Fridrih Ebert fondacije.

Emigracije sa područja Crne Gore s ciljem unapređenja životnog standarda nijesu novina, ali talas ljudi koji su tražili azil u nekoj od zemalja EU dostigao je vrhunac u 2015. godini. Tačnije, u Donjoj Saksoniji, gdje se Crnogorci jedino mogu prijaviti za azil, te godine je isti tražilo 3 142 osobe¹ (u periodu od 1. januara 2015. do 1. oktobra 2015), što je značilo da je Crna Gora po broju predatih zahtjeva u ovom dijelu Njemačke bila na drugom mjestu iza tražioca azila iz Sirije. Iako dosadašnja statistika pokazuje da se ovaj trend značajno smanjio u 2016. godini, uzroci i posljedice ovakvih kretanja stanovništva i to primarno sa sjevera Crne Gore moraju biti ispitani i adresirani kako bi se potencijalni novi talasi spriječili. Naravno, broj tražilaca azila iz Crne Gore u zemljama EU nije značajan u poređenju sa drugim državama (na nivou Njemačke ne nalazimo se ni među prvih deset zemalja), uključujući i region Zapadnog Balkana, ali je za samu državu značajan, kako sa stanovišta brojki, tako i imidža države koja stremi punopravnom članstvu u EU.

Cilj ovog izvještaja je da se započne sa sveobuhvatijom analizom ove pojave, počev od istraživanja trenutnog zakonodavnog i institucionalnog okvira u Crnoj Gori, kao i postojećih statističkih i drugih podataka na lokalnom i nacionalnom nivou. U okviru istraživanja su rađeni dubinski intervjui sa predstavnicima nadležnih državnih institucija, međunarodnih organizacija, lokalnih samouprava i samih aktera ovih pojava, nakon čega je urađena analiza dostupnih podataka međunarodnih institucija i samih država članica EU koje su uključene u ovaj problem. Prikupljanje ovih podataka i njihova obrada u okviru ovog *policy brief*-a treba da nas dovede do ukazivanja na problematična mjesta i nedostatke koji su uzrok ovog problema ili koji mu značajnije doprinose, ali da istovremeno, kroz zaključke i preporuke, ukaže na mogućnosti njihovog prevazilaženja, sa ciljem djelimičnog ili potpunog rješavanja ove značajne društvene problematike.

---

¹ Podaci koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore dobilo od Njemačke.

Zakonodavni i institucionalni okvir

U Crnoj Gori ne postoji zakon koji bi regulisao oblast nelegalnih emigracija i tražilaca azila koji su crnogorski državljani. Osnov kojim se pravno reguliše ovo pitanje bazira se na readmisiji i sporazumima koji su potpisani sa pojedinačnim državama, ali i Evropskom unijom. Još u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (2007), definisana je saradnja Crne Gore sa državama članicama EU u pogledu ilegalnih migracija s jedne i s druge strane: „Ugovorne strane će sarađivati radi sprječavanja i kontrole ilegalnih imigracija. U tom smislu, Crna Gora i Države članice Evropske unije se slažu da će ponovo prihvatiti sve svoje državljane koji se ilegalno nalaze na teritoriji Crne Gore ili na teritoriji neke od država članica Evropske zajednice. Ugovorne strane su, takođe, saglasne da zaključe i u potpunosti primijene Sporazum o readmisiji, uključujući obavezu readmisije državljanina drugih zemalja i lica bez državljanstva.”² Ova obaveza je potvrđena i Sporazumom između Republike Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka. Potpisan je i niz pojedinačnih sporazuma o readmisiji sa Norveškom, Kosovom, Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Albanijom, Makedonijom i Moldavijom. Na ovaj način se Crna Gora obavezala da prihvati svoje državljane po odbijanju dozvole za boravak u drugoj državi.

Na nacionalnom nivou postoje dvije strategije koje se direktno i indirektno bave ovim pitanjem: Strategija za integrisano upravljanje migracijama u Crnoj Gori za period 2011-2016. godine (održava strukturu upravljanja migracijama u državi – kontrola migracionih kretanja) i Strategija reintegracije lica vraćenih na osnovu sporazuma o readmisiji za period 2016-

² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Republike Crne Gore, poglavlje VII – Pravda, sloboda, bezbjednost, član 83: http://durbin.cdtmn.org/durbin/images/dokumenta/SSP_CG_i_EU.pdf

2020. Prva Strategija se bavi ilegalnim migracijama primarno sa stanovništva prolaska azilanata kroz Crnu Goru i potencijalnih zahtjeva prema istoj, dok emigranti iz Crne Gore nijesu posebno definisani. Druga strategija se tiče direktno lica koja se vrate u Crnu Goru i kako je donijeta 2016. godine, tek treba vidjeti njene efekte. Sama Strategija prepoznaje neke od ključnih problema ekonomskih emigracija iz Crne Gore, definiše Njemačku, Švedsku, Belgiju i Luksemburg kao prioritetne destinacije ovih emigranata, kao i Podgoricu, Berane, Bijelo Polje i Rožaje kao primarne destinacije lica koja se vrate. Takođe, ovim dokumentom se ističu kako nedostaci sistema i nedovoljne uvezanosti institucija u Crnoj Gori, tako i nedostaci komunikacije sa strukturama u zemljama EU pri obavještanju o licima koja se vraćaju u Crnu Goru. Strategijom se prepoznaje i neophodni fokus na reintegraciji u smislu, obrazovanja, specijalizacije, prilika za zaposlenje. Međutim, ono što je do sada evidentno u praksi, a što je preduslov svih daljih koraka je nepostojanje podataka. Iako je teško ispratiti proces napuštanja Crne Gore zarad traženja azila, proces povratka ovih lica je prilika da se vrši detaljno prikupljanje podataka o strukturi svih pojedinaca koji se vrate u Crnu Goru, a to za sada ne postoji.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) je nadležno za oblast migracija u Crnoj Gori. U sklopu Direktorata za upravne unutrašnje poslove djeluju Direkcija za strance, migracije i readmisiju i Direkcija za azil. Međutim, polje djelovanja Ministarstva unutrašnjih poslova primarno se odnosi na migracije stanovništva unutar Crne Gore, kao i na imigraciju stranaca, dok je po pitanju emigracije stanovništva iz Crne Gore akcenat prije svega na readmisiji. Naravno, građani i građanke Crne Gore koji napuste državu s ciljem traženja azila nemaju obavezu odjave boravka, pa samim tim MUP ne posjeduje podatke o broju ovih slučajeva. Osim njih, Ministarstvo rada i socijalnog staranja u svojoj nadležnosti ima oblast migracija kroz Sektor za raseljena i interno raseljena lica, readmisiju i poslove azila, u okviru

kog postoje dva odsjeka: Odsjek za raseljena i interno raseljena lica i readmisiju i Odsjek – Centar za poslove azila. Ipak, i u slučaju ovog ministarstva, fokus je ili na azilantima koji dolaze u Crnu Goru ili emigrantima iz Crne Gore pri povratku istih. Dodatno, svoje značajne uloge u ovom pitanju imaju Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, kao institucija koja posreduje u međunarodnim sporazumima i u komunikaciji sa međunarodnim organizacijama. Potom, Uprava za zbrinjavanje izbjeglica, Zavod za statistiku (MONSTAT), Zavod za zapošljavanje. Takođe, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo finansija i Ministarstvo prosvjete imaju indirektnu ulogu u samom procesu readmisije, ali ključnu u pogledu reintegracije i trebalo bi da budu aktivno uključeni u međuresorsku saradnju u ovom polju.

Od međunarodnih organizacija koje djeluju u Crnoj Gori i imaju svoja predstavništva, najznačajniju ulogu za ovaj konkretan aspekt migracionih kretanja stanovništva ima Međunarodna organizacija za migracije (IOM), ali se njena nadležnost odnosi isključivo na pomoć u povratku onih lica koja se dobrovoljno prijave za isti.

Azilanti iz Crne Gore – struktura i motivacija?

Na nivou Crne Gore, postoje dva registra³ za prikupljanje podataka o migracijama, ali se nijedan ne bavi konkretno prikupljanjem podataka o emigrantima iz Crne Gore. MONSTAT nema nikakvih statističkih podataka ni u pogledu onih koji su napustili Crnu Goru u potrazi za azilom, niti onih koji se vraćaju po osnovu readmisije. Ovih podataka nema ni na nivou lokalnih samouprava, sa izuzetkom opštine Petnjica, koja ima djelimičnu evidenciju o osobama koje su napustile ovu opštinu.

Na nivou Evropske unije, EUROSTAT vodi evidenciju zahtjeva za azil na

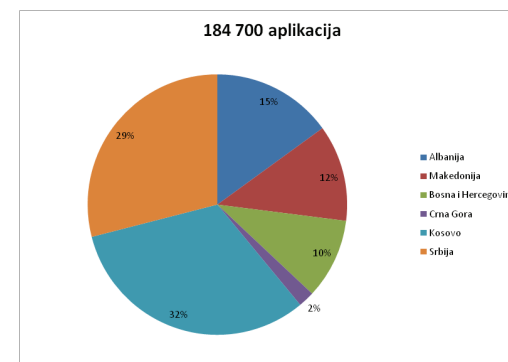
³ Registar prebivališta i Registar za strance.

nivou EU po svakoj državi članici. Kako je najveći broj zahtjeva iz Crne Gore ka Njemačkoj, sljedeća tabela predstavlja presjek broja predatih zahtjeva za azil u EU, ali i posebno u Njemačkoj za prethodnih osam godina:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU28 ⁴	275	270	405	635	1,260	945	1,845	> 4,000
Njemačka	55	95	95	125	395	380	1,270	3,635

Ove brojke su rezultirale označavanjem Crne Gore kao „zemlje sigurnog porijekla“ kako bi se u periodu kada su migracije jedan od ključnih problema sa kojim se EU suočava ograničile na one slučajeve koji se smatraju kao slučajevi većeg stepena važnosti.

Broj migranata iz Crne Gore nije drastičan ukoliko se apsolutne vrijednosti uporede sa regionom Zapadnog Balkana, kao što se može vidjeti u sljedećem grafikonu⁵:

⁴ Tabela je na bazi podataka EUROSTAT, preuzeta iz Montenegro: Germany's Balkan stipends –Asylum and the Rozaje exodus (ERSTE Stiftung and European Stability Initiative, January 2015)

⁵ Evropska kancelarija za azil, Aplikanti za azil sa Zapadnog Balkana: komparativna analiza i trendovi, push-pull faktori i odgovori (*Asylum Applicants from the Western Balkans: comparative analysis of trends, push-pull factors and responses*), 2015

Međutim, uprkos ovoj činjenici, broj emigranata iz Crne Gore u EU koji traže azil je itekako značajan sa aspekta broja stanovnika u Crnoj Gori, kao i odnosa onih koji odlaze srazmjerno veličini države. Stoga su njemački zvaničnici u 2015. godini upozoravali na probleme koji proističu iz trenda naglog porasta zahtjeva za azil za imidž Crne Gore i budućnost bezviznog režima.

Kako je readmisija primarni aspekt ovog pitanja koji je pravno i institucionalno regulisan u Crnoj Gori, podaci koju su dostupni tiču se broja lica koja su vraćena u Crnu Goru, kao što je iskazano u sljedećoj tabeli⁶:

	Država	2011	2012	2013	2014	2015	Ukupno
1.	Njemačka	76	160	163	139	188	726
2.	Švedska	32	43	39	25	24	163
3.	Luksemburg	-	5	10	38	28	81
4.	Belgija	4	7	3	1	1	16
5.	Švajcarska	6	7	4	12	9	38
6.	Ostale	27	39	19	17	12	114
	Ukupno	145	261	238	232	262	1.138

Dakle, prikazan je broj lica koja su vraćena u Crnu Goru iz svake od navedenih država u periodu od 2011. do 2015. godine. Ukoliko se uporedi broj onih koji su aplicirali za azil i onih koji su vraćeni, jasno je da još uvijek nije riješen veći broj slučajeva. Po podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u periodu od 1.1.2016. do 1.9.2016. bilo je 204 zahtjeva za readmisiju, a prihvaćeno je 135. Ovdje je značajno napomenuti da svi ovi zahtjevi nije-

⁶ Strategija reintegracije lica vraćenih na osnovu sporazuma o readmisiji za period 2016-2020.godine, sa akcionim planom za implementaciju strategije za 2016.godinu, april 2016, str: 14;

su nužno u vezi sa osobama koje su aplicirale za azil, ovdje spadaju i druge vrste nelegalnih migranata koji mogu raditi nelegalno u nekoj državi ili bježati od zatvorske kazne u Crnoj Gori.

U Strategiji se povećan broj povratnika objašnjava skraćenim procedurama u državama Evropske unije i usvajanjem ubrzanog procesa readmisije. Dodatno je važan i podatak Međunarodne organizacije za migracije u Podgorici, koja pomaže osobama koje se dobrovoljno vrata u Crnu Goru, po kojoj je od januara do septembra 2016. godine takvih slučajeva bilo 27. Takođe, treba uzeti u obzir i to da se ne vraćaju svi državljani Crne Gore po osnovu readmisije, pa je i tu nemoguće govoriti o preciznim brojkama. Ono što je jasno je da je značajno manji broj onih koji su se vratili po readmisiji nego ukupan broj povratnika.

Evropska kancelarija za azil je 2015. godine objavila istraživanje⁷ u kojem su analizirani, na osnovu upitnika koji su aplikanti za azil popunjavali, tzv. „push and pull“ faktori. *Push* faktori su oni razlozi koji se tiču nezadovoljstva potencijalnog azilanta situacijom u samoj državi od koje pokušava da pobjegne u nadi da će naići na bolje uslove. Po istraživanju su to:

- 1) Društveni problemi pojedinih grupa;
- 2) Pristup tržištu rada i nezaposlenost;
- 3) Nedostatak socijalne infrastrukture (npr. socijalnih usluga sistema, socijalne pomoći i socijalne strukture za osobe sa invaliditetom);
- 4) Postojanje paralelnih društvenih sistema (na primjer krvna osveta ili osveta);

⁷ Evropska kancelarija za azil, Aplikanti za azil sa Zapadnog Balkana: komparativna analiza i trendovi, push-pull faktori i odgovori (*Asylum Applicants from the Western Balkans: comparative analysis of trends, push-pull factors and responses*), 2015

5) Nedostatak zdravstvenog sistema u zemlji porijekla ili problemi sa zdravljem određenih grupa;

6) Problemi u vezi sa obrazovanjem.

Državljeni Crne Gore su, od gore pomenutih, kao presudni faktor odlaska iz zemlje, istakli situaciju na tržištu rada na području Zapadnog Balkana. Kao veoma bitan faktor ističe se i nedostatak socijalne infrastrukture, kao i socijalni problemi određenih grupa. Umjereno bitni su problemi u zdravstvenom sistemu, a kao manje prisutni, navode se problemi u obrazovanju ili krvna osveta.

Sa druge strane, *pull* faktori su odlučujući razlozi koji privlače potencijalnog azilanta u određenu zemlju. U ovom slučaju, anketa je pokazala da su to:

- 1) Dugotrajna procedura obrade podataka;
- 2) Dodaci i povlastice;
- 3) Prisustvo i uloga postojećih dijaspora;
- 4) Mogućnost pronalaska posla (legalno ili ilegalno);
- 5) Geografska blizina;
- 6) Zdravstvena zaštita;
- 7) Program povratka i slični paketi;
- 8) Uloga turističkih agencija i organizatora.

Emigranti iz Crne Gore kao najbitnije faktore istakli su zdravstvenu zaštitu, mogućnost pronalaska posla (legalno ili ilegalno), zatim prisustvo i uloga

postojećih dijaspora kao i dodaci i povlastice. Kao manje bitne naveli su dugotrajnu proceduru obrade podataka, kao i geografsku blizinu.

Interesantno je primijetiti da nasuprot svakog *push* faktora ne stoji odgovarajući *pull* faktor. Tačnije, kao značajan faktor se navode socijalne povlastice i zdravstvena zaštita, ali i mogućnost pronalaska posla, pa makar to bilo i nelegalno.

Zašto azilanti primarno dolaze sa sjevera Crne Gore?

Problem emigracija iz Crne Gore se u velikom broju dovodi u vezu sa sjevernim regionom Crne Gore. Kako ova situacija nije nova, jedan od problema na koji može ukazivati je i disproporcija u ekonomskom, infrastrukturnom i kulturološkom razvoju južnog, centralnog i sjevernog dijela Crne Gore.

Trenutno važeća Strategija regionalnog razvoja Crne Gore (za period 2014. do 2020. godine) ističe problem neravnomjernog regionalnog razvoja kao jedan od ključnih razloga nedovoljne sveukupne ekonomske razvijenosti Crne Gore i samim tim konkurentnosti na međunarodnom tržištu. Kao najranjiviji, prepoznat je sjeverni region naše zemlje. Problemi ekonomske i socijalne prirode (siromaštvo, nezaposlenost), negativan priraštaj, neiskorišćenost resursa nadvladali su potencijal koji sjeveru daju obradive površine, hidropotencijal, rezerve uglja, olova i cinka. Glavni aduti sjevernog regiona nijesu iskorišćeni, o čemu govori podatak da se svega 7% ukupnih stranih investicija realizovalo u ovom području u periodu od 2006. do 2011. godine.

MONSTAT u svojim mjesečnim izvještajima bilježi i kretanja stanovništva unutar Crne Gore i tu se može vidjeti da je u sjevernim opštinama značaj-

no veći broj onih koji odlaze, nego onih koji dolaze da žive. Ovaj region se suočava sa drastičnim smanjenjem u broju stanovnika. Prema popisu iz 2011. godine u Petnjici živi 6 713 stalnih stanovnika, taj broj je 2003. godine iznosio 9 878 stalnih stanovnika, dok je 1981. godine teritorija koja sada pripada opštini Petnjica imala 10 539 stanovnika. U opštini Šavnik u periodu od 1948. godine do danas, konstantan je pad broja stanovnika: od 7512 (1948) na 2974 (2003) i konačno samo 2077 stanovnika prema popisu 2011. godine. U ubjedljivo najgoroj situaciji su Pljevlja, gdje živi 31.060 stanovnika, što je za više od 5.858 stanovnika manje u odnosu na popis iz 2003, a čak 16.000 manje u odnosu na 1971. godinu. U Bijelom Polju je između dva posljednja popisa stanovništva zabilježen pad od 4233 stanovnika.

Kada je u pitanju zaposlenost, prema rezultatima istraživanja MONSTAT-a, objavljenim 2014. godine, stopa nezaposlenosti na nivou Crne Gore je 18%, dok je po regionima: primorski region 6,7%, središnji region 13,4% i sjeverni region 39%.⁸

Ukoliko se posmatra razvoj sjevera u prethodnih par godina, pomaci se vide, ali i dalje ostaje vidljiva značajna disproporcija u razvoju, a emigracija stanovništva, što u druge djelove Crne Gore, što u inostranstvo, otežava razvoj ovog regiona. Bez obzira na nekoliko inicijativa koje su pokrenute u prethodnim godinama (Program podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu Crne Gore i manje razvijenim opštinama, Program podsticanja razvoja klastera u Crnoj Gori za 2012-2016. godinu i Program povećanja regionalne i lokalne konkurentnosti kroz usaglašavanje sa zahtjevima međunarodnih

⁸ Crna Gora u brojkama 2015, <http://www.monstat.org/userfiles/file/publikacije/CG%20U%20BROJKAMA/Monstat%20-%20CG%20u%20Brojka%202015.pdf>

standarda poslovanja), građani i građanke ovog dijela Crne Gore nijesu dovoljno motivisani da ostanu u svojim opštinama.

Nalazi sa intervjua

Za potrebe ovog istraživanja smo intervjuisali zaposlene u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u Crnoj Gori koji se direktno ili indirektno bave ovim pitanjem, kao i zaposlenim iz dvije opštine iz sjevernog regiona Crne Gore. Cilj ovih razgovora nije bilo samo prikupljanje podataka, već i sakupljanje mišljenja o trendu i načinima rješavanja niza problema koji se vezuju za pitanje ekonomskih emigracija iz Crne Gore sa ciljem traženja azila.

Sagovornici su mahom bili saglasni o nemogućnosti pristupa sveobuhvatnim podacima, čemu vide dvojake uzroke: nedovoljna koordinacija međuinstitucionalnog tipa na nivou Crne Gore i nedovoljno efikasna komunikacija između Crne Gore i zemalja koje su destinacija tražiocima azila. Prvi problem se vezuje za nepostojanje zajedničke baze podataka, nedovoljno razvijene kapacitete i nedostatak finansija državnih institucija. Drugi problem se vezuje za različite procedure i trajanje istih u različitim zemljama Evropske unije, kao i izostajanje komunikacije o povratku neuspješnih tražioca azila. Ipak, iz institucija naglašavaju da su procedure znatno ubrzane, kao i da su svi slučajevi readmisije uspješno realizovani.

Dodatno, generalni zaključak je bio i to da ne postoji dovoljna saradnja sa nevladinim organizacijama, tačnije da generalno po pitanju azila i migracija ne postoji interesovanje istih za angažman.

Na kraju, kao jedan od najznačajnijih problema se nametnuo nedostatak vertikalne i horizontalne saradnje između i unutar institucija Crne Gore, između lokalnih i međunarodnih struktura, ali i između samih međun-

arodnih subjekata koji se bave ovom problematikom. Ovakav nedostatak koordinacije i saradnje se može uzeti i kao uzrok većeg dijela problema, ali i značajna prepreka za njihovo rješavanje u budućnosti.

Kada je u pitanju motivacija emigranata, sagovornici su u većini slučajeva smatrali da su snažniji „pull“ faktori, i to prevashodno socijalna davanja u zemlji koja im je destinacija, ali i veze sa dijasporom. Ipak, mora se naglasiti da je ovo pokazatelj iz prakse i da ne postoje precizni podaci. Dodatno, prevladava mišljenje da je stepen obrazovanja, ali i informisanost snažan faktor na koji bi trebalo u budućnosti dodatno obratiti pažnju. Ono što je bila važna poruka sa ovih sastanaka je da je edukacija važna, jer one porodice i osobe koje odluče da naprave ovaj korak, sa namjerom da se vrate sa „zaradom“ od socijalnih davanja države domaćina, moraju biti edukovane o različitim posljedicama i oblicima restrikcija koje nameću sebi i svom potomstvu u pogledu legalne emigracije, putovanja i privremenog stanovanja u državama EU, nakon što su jednom upisani u sistem kao tražioci azila.

Predstavnici opština Petnjica i Berane su se složili da postoji veliki problem u odlivu mladih ljudi, pri čemu su brojnije migracije između gradova unutar Crne Gore, nego ka inostranstvu. Tako, iako je mlada opština sa 6 713 stanovnika, opština Petnjica raspolaže relativno preciznim podacima o broju ljudi koji su emigrirali u inostranstvo – u 2015. i 2016. godini, prema njihovoj evidenciji opštinu je napustilo 104 stanovnika. Kada je njihova struktura u pitanju, uglavnom se radi o mladim bračnim parovima sa ili bez djece. Sa druge strane, opština Berane, ali i druge opštine na sjeveru ne raspolažu sličnim podacima. U vezi sa razlozima odlaska stanovnika, i iz jedne i iz druge opštine, kao predominantne, navode razloge ekonomske prirode. U slučaju Petnjice su navedeni pojedini slučajevi porodica koje su vodile pristojan život, prodale imovinu i vratile se u finansijskim problemima. U slučaju Berana, navodi se problem nezaposlenosti, nedostatka

prilika za mlade ljude. I u jednoj i drugoj opštini kao dugoročno rješenje problema vide otvaranje novih radnih mjesta, podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća i obrazovanje.

Preporuke i zaključci

Ekonomске emigracije sa ciljem traženja azila u zemljama Evropske unije su dio kompleksnog problema i nije moguće odgovoriti na ovaj izazov u kratkom vremenskom periodu. Međutim, analiza dostupnih podataka, kao i intervju sa iskusnim ekspertima koji se bave ovom oblašću upućuju na niz koraka koje je neophodno preduzeti u što kraćem roku kako bi mogli u budućnosti da obezbijedimo kvalitetne životne uslove građanima i građankama Crne Gore, ali i da edukujemo potencijalne tražioce azila o manama napuštanja Crne Gore zarad korišćenja socijalne pomoći države domaćina.

- Preporučuje se kreiranje jedinstvene baze podataka o svim tražiocima azila koji se vrate u Crnu Goru. Ova baza bi trebalo da sadrži ne samo starost, mjesto prebivališta u Crnoj Gori i pol, već i podatke o profilu svakog pojedinca i motivima odlaska.
- Preporučuje se izrada strateškog dokumenta koji će se ticati isključivo pitanja ekonomskih emigracija iz Crne Gore.
- Neophodna je hitna organizacija horizontalnog i vertikalnog sistema koordinacije za bavljenje pitanjima ekonomskih emigracija unutar sistema institucija Crne Gore, kako na lokalnom, tako i na državnom nivou.
- Preporučuje se jačanje međudržavne saradnje s ciljem redovne razmjene podataka o tražiocima azila iz Crne Gore u zemljama Evropske unije.

- Neophodno je uključiti segment ekonomskih emigracija iz Crne Gore sa ciljem traženja azila u strateška dokumenta Crne Gore koje se tiču razvoja sjevernog regiona.
- Preporučuje se uključivanje organizacija civilnog društva u rad radnih grupa koje se bave generalno pitanjem upravljanja migracijama.
- Preporučuje se sprovođenje seta edukativnih mjera naročito usmjerenih na građane i građanke sa sjevera Crne Gore iz opština Petnjica, Berane, Rožaje i Bijelo Polje o položaju tražioca azila u zemljama Evropske unije i implikacijama za budućnost.
- Neophodno je kreirati plan konkretnih podsticajnih mjera za radna mjesta za manje edukovani sloj stanovništva, kroz organizovanje kreativnih radionica i angažman u manufakturnim djelatnostima.
- Preporučuje se MONSTAT-u da uvrsti ovu kategoriju istraživanja o tražiocima azila koji se vrate u državu, u smislu strukture i broja tih građana i građanki Crne Gore.
- Preporučuje se opštinama da vode evidenciju o strukturi građana koji se vrate po osnovu readmisije i kreiraju podsticajne mjere za ovu kategoriju stanovništva.